

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Avslag

En kvalitativ studie om vilket stöd asylsökande får när de har fått avslag på sin asylansökan och måste lämna landet.

Socionomprogrammet Termin 6

C-uppsats VT 2008

Författare: Ulrika Söderlund

Handledare: Ing-Marie Johansson

Förord

Jag vill först och främst tacka de respondenter som deltagit i studien utan er hade det inte blivit någon uppsats. Jag vill tacka för att ni gav av er tid och för visat intresse för uppsatsen samt för er öppenhet och trevliga bemötande, Tack!

Jag vill också tacka min handledare för givande diskussioner, vägledning, tålamod och stöd. Tack, Ing-Marie Johansson för ditt alltid positiva bemötande!

Jag vill också passa på att tacka mina nära och kära för att ni har fungerat som bollplank när uppsatsen tagit form.

Ulrika Söderlund, Göteborg 5 maj, 2008

Abstrakt

Avslag

En kvalitativ studie om viket stöd asylsökanden får när de har fått avslag på sin ansökan och måste lämna landet.

Författare: Ulrika Söderlund

Denna uppsats syftar till att beskriva det stöd som finns att tillgå för en asylsökande som har fått avslag på sin asylansökan och måste lämna landet. Utifrån det syftet är frågeställningarna följande:

1. Vad finns det för stöd och hur ser stödet ut när man har fått nej på sin ansökan och skall avvisas?
2. Är det möjligt att stödja när man har en myndighetsutövande roll?
3. Vem/vilka är det som stödjer?

Studien grundar sig på slutet av en mening som låter så här:

---samt stödjer den som har fått avslag på sin asylansökan och måste lämna landet.

När Migrationsverket söker personal brukar arbetsuppgifterna som Migrationsverkets personal utför komma upp i en lite text ruta. Denna sista halva av sista meningen har fastnat hos mig och det är det stödet som jag i min uppsats vill undersöka.

Studien är explorativ med en deskriptiv ansats och bygger på kvalitativa intervjuer med personer i en myndighetsutövande roll som också erbjuder stöd vid ett avslag.

Jag har begränsat studien till de stödjare som har en myndighetsutövande roll för att kunna belysa och problematisera resultatet med hjälp av teorier kring *stöd, det dubbla uppdraget och makt*. I inledningen finns också en beskrivning av asylprocessen och hur mottagandet är utformat på Migrationsverket.

Mina viktigaste slutsatser är att p.g.a. att de som stödjer inte fattar beslutet om avslag upplever respondenterna ingen konflikt i den dubbla roll som frontlinjebyråkrater har. Alla respondenterna beskriver också tiden som en viktig del i stödjandet, att för att stödjandet skall lyckas krävs det att det finns tillräckligt.

Uppsatsen bygger helt på de professionellas perspektiv och frågar man klienterna istället får man säkert en helt annan bild av de stödjande insatserna som respondenterna beskriver.

Nyckelord: Asylsökanden, Avslag, Stöd, Makt och "Det dubbla uppdraget".

Innehåll

1.1 Inledning	6
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Förförståelse	9
2 Bakgrund	10
2.1 Asylprocessen	10
2.2 Mottagandet	13
2.3 Lagar	15
3 Tidigare forskning	19
3.1 Tidigare forskning	19
4 Teori	20
4.1 Stöd	20
4.2 ”Det dubbla uppdraget”	21
4.3 Makt	22
5 Metod	25
5.1 Val av metod	25
5.2 Urval	26
5.3 Genomförande	27
5.4 Bearbetning och analys	29
5.5 Validitet, generaliserbarhet och reliabilitet	30
5.6 Metodproblem, källkritik och överväganden	31
6 Resultatredovisning	33
6.1 Vem/ vilka är det som stödjer?	33
6.2 Vad finns det för stöd och hur ser stödet ut när man har fått nej på sin ansökan och skall avvisas?	35
6.3 Är det möjligt att stödja när man har en myndighetsutövande roll?	38
7 Analys	41
7.1 Stöd	41
7.2 Det dubbla uppdraget	42
7.3 Makt	44

8 Slutdiskussion	45
Litteraturförteckning	47
Bilaga 1	49

1.1 Inledning

Det har i alla tider funnits människor som tvingats lämna sina hem och fly på grund av förföljelse, krig, politiskt eller religiöst oliktankande, sexuellt utnyttjande, tortyr och fattigdom. Förenta Nationerna¹ beräknar att det finns ca 20 miljoner människor på flykt i världen idag vilket visar på att detta är ett världsomfattande fenomen.

Jag har under mina studier haft migration och allt som kan kopplas till denna process som en ”röd tråd”. Jag är dessutom aktiv i en frivilligorganisation som kommer i kontakt med asylsökanden. Därför var det naturligt för mig att välja ett uppsatsämne inom detta område. Jag kommer att utveckla min förförståelse mer under rubriken; Förförståelse.

Enligt migrationsverket² avgjordes under det första halvåret 2007 14206 asylärenden, varav 1476 avsåg så kallade Dublinfall³ och 288 omedelbara avvisingar till hemlandet. Totalt, inklusive besluten om omedelbar avvising, bifölls 52 procent av ärendena (7426 ärenden). Det betyder att nästan 50 procent av de sökande har fått avslag på sin ansökan och måste lämna landet. De c:a 7000 personerna blir återvändandearärenden.

Vidare enligt migrationsverket⁴ under första halvåret 2007 avgjordes 5289 återvändandearärenden. 1948 personer återvände självmant och 2776 ärenden överlämnades till polisen. De resterande 565 ärendena är enligt Alicia Bengtsson⁵ avskrivna. Det betyder att den sökande har fått ett avslag på sin ansökan och fått en kallelse för återvändandesamtal men inte dykt upp. Migrationsverket skickar därefter tre kallelser och om de sökande bor på migrationsverkets boende så undersöker man också om de sökande finns kvar eller avvikit, men man har inte fattat beslut om att överlämna till polisen än.

Återvändande är en viktig del i ett fungerande asylsystem enligt migrationsverket⁶ och med anledning av det ökade antalet asylsökande arbetar nu migrationsverket på olika sätt aktivt för

¹ www.un.org

² www.migrationsverket.se

³ Dublinförordning se kap om lagar

⁴ www.migrationsverket.se

⁵ Informatör på migrationsverket i Norrköping

⁶ www.migrationsverket.se

att öka det frivilliga återvändandet. När ett frivilligt återvändande inte är möjligt så överlämnas ärendet till polisen. Då är det polisen som verkställer avvisningen. De ärenden som överlämnats till polisen under 2007 har ökat och av de överlämnade ärendena så har cirka 60 procent lämnats över på grund av att individen avvikit.

När migrationsverket söker personal så brukar ett mindre stycke text finnas, där man beskriver de arbetsuppgifter som personal på migrationsverket utför. Den sista halvan av den sista meningen är vad denna uppsats kommer att handla om. Den lyder;

”--- samt stödjer den som fått nej på sin ansökan och måste lämna landet.”

Denna sista halva av en mening har fastnat hos mig och jag vill i denna uppsats försöka utforska vad detta stöd innebär och försöka beskriva det. Det är inte ovanligt att man i media ser upprörda känslor i samband med avslag på asylansökningar. Jag tycker därför att det är intressant att undersöka hur det är att arbeta med stöd i en sådan här situation där man också företräder myndigheten som fattat avslagsbeslutet.

Det finns ingenting i migrationsverkets prognoser⁷ som tyder på att antalet asylsökanden kommer att minska utan tvärtom öka. Jag anser därför att det är viktigt att vi inte bara ser asylsökandefasen i relation till integrationsprocessen som förekommer i litteratur utan också ser vad som händer när man får ett avslag och hur man på migrationsverket arbetar med detta.

Jag har en förkärlek för att inta ett klientperspektiv därför kommer jag att belysa denna uppsats ur ett professionellt perspektiv med hjälp av teori och tidigare forskning om ”stöd” och ”det dubbla uppdraget”. Men för att inte helt bortse ifrån klienterna, som här är de asylsökande, kommer jag också att beröra maktbalansen i förhållandet mellan den som stödjer och klienten.

För att få en ökad förståelse för de svårigheter som omger arbetsuppgifterna kopplade till återvändande vill jag också ge en kort beskrivning av klientgruppen i detta sammanhang, d.v.s. de asylsökande. Jag gör på intet sätt anspråk på att ge en heltäckande bild av de

⁷ www.migrationsverket.se

asylsökande för de är en grupp med stor vidd på etnisk, social och kulturell bakgrund, utan en kortare litteraturstudie, främst med hjälp av den litteratur som vi har att tillgå här på socionomprogrammet.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilket stöd som finns för en asylsökande som har fått nej på sin ansökan och måste lämna landet. Samt om det är möjligt att stödja samtidigt som man har en myndighetsutövande roll.

Detta syfte ämnar jag besvara med hjälp av följande frågeställningar;

1. Vad finns det för stöd och hur ser stödet ut när man har fått nej på sin ansökan och skall avvisas?
2. Är det möjligt att stödja när man har en myndighetsutövande roll?
3. Vem/vilka är det som stödjer?

1.3 Avgränsningar

Denna studie är begränsad till att undersöka vad som ingår i det stöd som erbjuds till asylsökande som har fått avslag på sin ansökan och måste lämna landet. Studien begränsas ytterligare av att jag bara studerat de som har det myndighetsutövande uppdraget i samband med stödandet. Jag väljer att se det stöd som finns tillgängligt för alla asylsökande som fått avslag på sin ansökan och måste lämna landet därför kommer jag inte att redogöra för frivilligorganisationernas arbete med de asylsökande som fått avslag. Detta motiverar jag med att jag vill inta ett professionellt perspektiv och att det arbete som frivilligorganisationerna utför inte finns tillgängligt i hela landet och att det till stor del också skiljer sig åt beroende på vart den asylsökande befinner sig. Studien begränsas också av de teorier som jag valt och jag är medveten om att om jag valt andra teoretiska perspektiv så hade studien fått en annan utformning t.ex. med kristeori eller organisationsteori.

1.4 Förförståelse

Jag är som jag i inledningen berörde intresserad av migration. Jag har läst de kurser på socionomprogrammet som jag anser att jag har nytta av med tanke på just denna klientgrupp; migration och etniskmångfald, barn och familj, psykisk ohälsa och juridik på termin 6. Jag har dessutom läst Internationella relationer och kunde även under dessa studier ha migration i fokus.

Jag gjorde min praktik på en ambassad där jag kom i kontakt med viseringar, sökande av uppehållstillstånd och fick göra ett antal intervjuer med tredjelandsmedborgare som var flyktingar (flera hade flyktingstatus hos UNHCR) men de ansökte om att komma till Sverige för de hade anhöriga där. Under min tid på ambassaden fick jag även delta i på flera möten och konferenser som på ett eller annat sätt berörde flyktingar och migration.

Jag har bott i Thailand i fyra år och där arbetade jag med urbana flyktingar på ett ”flyktingshelter” som drevs av en NGO⁸. Där hjälpte jag personer som ansökte om flyktingstatus (och fått avslag) hos UNHCR att överklaga. Jag kom dessutom i kontakt med migrationsfängelset som jag sedan besökte regelbundet. Därefter har jag bott i Dubai i drygt tre år, Dubai är en mångkulturell stad och jag anser att det ökat min kunskap ytterligare om olika länder, grupper och vilka villkor som kan föreligga där. Jag måste också säga att det har gett mig en bredare syn på migration och dess bakomliggande orsaker.

Här i Sverige är jag aktiv i en frivilligorganisation som stödjer asylsökande under hela asylprocessen, jag är verksam främst på Förvaret⁹ med att lyssna men också här tar jag enskilda ärenden och hjälper till med att skriva överklaganden. Jag jobbar också aktivt med att hitta organisationer i hemländerna som kan möta upp och stötta under den första tiden tillbaka. Min erfarenhet är till största delen klientfokuserad därför är jag nu intresserad av ett professionellt perspektiv med den myndighetsutövande delen belyst.

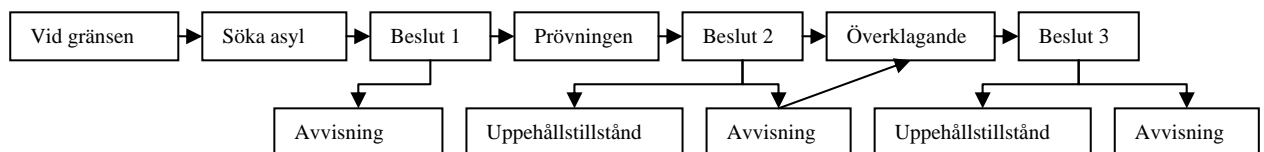
⁸ NGO – non governmental organization

⁹ En sluten enhet där utlänningar som tas i förvar vistas, grund för förvarsbeslut se kap lagar

2 Bakgrund

2.1 Asylprocessen

Kort beskrivning av asylprocessen, källa: www.migrationsverket.se

Vid gränsen

Polisen är ansvarig för gränskontrollen i Sverige och om en person söker asyl i Sverige vid gränsen så lämnar polisen över ärendet till migrationsverket.

Söka asyl

Flertalet söker asyl efter att de rest in i landet och de vänder sig direkt till någon av Migrationsverkets ansökningsenheter. Där skall den asylsökande berätta vem han/hon är och hur han/hon kommit till Sverige. Han/hon får lämna sina fingeravtryck och till en början bedömer verket om det är Sverige eller något annat land som ska ansvara för asylprövningen. Om han/hon skall få sin asylansökan prövad i Sverige ska han/hon redogöra för varför han/hon behöver asyl i Sverige. Den asylsökande erbjuds tolk och juridisk hjälp av ett offentligt biträde om det behövs. Medan den sökande väntar erbjuder Migrationsverket ett boende. Eller så kan den asylsökande ordna sitt boende själv, t.ex. hos vänner eller släktingar.

Beslut 1

Om det är helt klart att den asylsökande inte behöver skydd, kan denne då avvisas direkt från Sverige om denne inte har några andra skäl för att få stanna i landet. Det heter "avvisning med

omedelbar verkställighet" och om den asylsökande uppenbart saknar asylskäl kan detta bli aktuellt. Normalt fattas ett sådant beslut inom tre månader från ansökningsdagen.

Migrationsverkets beslut kan överklagas av den sökande, men denne har inte rätt att stanna kvar i Sverige och vänta på resultatet av sitt överklagande.

Om den asylsökande kommer direkt från ett land där han/hon är skyddad mot förföljelse avvisas den asylsökande dit och normalt är ytterligare utredning inte nödvändig. Annars fortsätter prövningen av asylärendet.

Prövningen

Under den fortsatta prövningen av asylärendet lägger den sökande fram tillsammans med sitt offentliga biträde det material och fakta som han/hon anser bekräftar hans/hennes ansökan om asyl.

För den asylsökande är den juridiska hjälpen kostnadsfri. Biträdet arbetar endast för den asylsökande och tar vara på hans/hennes intressen.

När Migrationsverket tagit emot en fullständig ansökan från den sökande kallar de till ett möte med den sökande och biträdet. Efter mötet, där eventuella oklarheter kan redas ut, kan verket fatta beslut i asylärendet. Det är den svenska utlänningslagen som reglerar vilka som får uppehållstillstånd.

Beslut 2

Uppehållstillstånd

Om den asylsökande behöver skydd eller bör få stanna på grund av synnerligen ömmande omständigheter får han/hon uppehållstillstånd i Sverige. I regel är det permanent och betyder att han/hon har rätt att stanna i Sverige så länge han/hon vill. I vissa fall kan Migrationsverket också bevilja tidsbegränsade tillstånd.

När en person har fått tillstånd att stanna i Sverige får han/hon ett bevis om uppehållstillståndet i sitt pass.

Avslag

Om den asylsökande inte har skyddsbehov eller andra skäl för att få stanna i Sverige fattar Migrationsverket ett beslut om avvisning. Han/hon kan då acceptera beslutet och resa hem eller till ett annat land som är berett att ta emot honom/henne.

De allra flesta som får nej av Migrationsverket överklagar dock beslutet. Det betyder en förlängd väntan.

Överklagande

Ett överklagande skickas först till Migrationsverket som omprövar beslutet. Om verket står fast vid sitt avslagsbeslut överlämnas överklagandet till en migrationsdomstol vid någon av länsrätterna i Stockholm, Göteborg eller Malmö.

Domstolen kan kalla den sökande tillsammans med hans offentliga biträde och Migrationsverket till en muntlig förhandling. Migrationsdomstolen tar ställning till överklagandet antingen genom att fastställa eller ändra Migrationsverkets beslut.

Det finns möjlighet att överklaga migrationsdomstolens beslut till Migrationsöverdomstolen vid Kammarrätten i Stockholm. Migrationsöverdomstolen tar dock bara upp principiellt viktiga fall och först efter att ha beviljat prövningstillstånd.

Beslut 3

Uppehållstillstånd

Om migrationsdomstolen eller Migrationsöverdomstolen ändrar verkets beslut utfärdar Migrationsverket ett uppehållstillstånd.

Avslag

Om även migrationsdomstolen och, i vissa fall Migrationsöverdomstolen, bedömer att den asylsökande saknar behov av skydd och inte heller har andra skäl för att få stanna i landet, avslår domstolen överklagandet.

Den som fått avslaget ska då lämna Sverige. Migrationsverkets personal hjälper till med förberedelserna inför avresan.

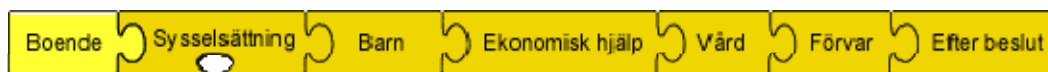
Vägrar den som har fått ett av- eller utvisningsbeslut att självant lämna landet blir det polisens ansvar att se till att han reser hem.

Verkställighetshinder

Om det kommer fram nya omständigheter efter ett slutligt beslut om avvisning eller utvisning kan Migrationsverket pröva om det finns några hinder mot att genomföra den. Verket kan göra det på eget initiativ eller efter att personen själv framfört det. Om hindren är medicinska eller praktiska är det Migrationsverkets bedömning som gäller och verkets beslut kan inte överklagas. Om hindren däremot utgörs av nya skyddsskäl, kan ett avslagsbeslut från verket överklagas till migrationsdomstol.

2.2 Mottagandet

Kort beskrivning av mottagandet av asylsökande, källa: www.migrationsverket.se

Boende

Mer än hälften av de asylsökande i Sverige väljer att bo hos släktingar eller vänner. Annars ordnar migrationsverket boende. Boendet är vanligtvis lägenheter eller olika typer av anläggningar. Boendet hos migrationsverket är kostnadsfritt.

Sysselsättning

I väntan på ett beslut skall alla vuxna delta i någon form av sysselsättning. Sysselsättningen skall vara användbar oavsett vad beslutet blir. Det kan vara studier, praktik eller skötsel av bostadsområdet. Alla har rätt att lära sig svenska. Migrationsverket försöker att ta tillvara på den kompetens som finns hos de asylsökande och på en del orter finns det frivilligorganisationer som håller i sysselsättningen. Om en sökande får ett negativt beslut så finns det sysselsättning som underlättar och främjar återvändandet till hemlandet.

Barn

Barn är personer under 18år. De flesta barn kommer tillsammans med sina föräldrar men för dem som kommer själva har kommunerna ansvar för boende och omsorg. Alla barn har rätt att gå i skolan. Barnets bästa står i fokus när beslutet fattas. Socialnämnden i den kommun som barnet vistas i står för barnets välbefinnande.

Ekonomisk hjälp

Om den asylsökande har egna pengar så skall denne själv stå för sitt uppehälle. Om inte så kan den sökande få dagersättning som skall täcka bas behoven. Alla asylsökande får ett id-kort som skall underlätta kontakter med myndigheter, ett s.k. LMA-kort. LMA står för Lagen om mottagande av asylsökande.

Vård

Landstingen ansvarar för sjukvården av asylsökande och barn har samma rättigheter som alla andra barn. Vuxna blir erbjudna en hälsoundersökning och har rätt till akutsjukvård och annan vård som inte kan vänta till reducerad kostnad.

Förvar

Asylsökanden och andra utlänningar kan tas i förvar om de t.ex. kan antas hålla sig undan vid en kommande utvisning, vara tillgängliga vid en utredning eller vid svårigheter att fastställa en persons identitet. Barn tas bara i förvar i undantagsfall och då i sällskap med sin förälder.

Efter beslutet

Lagen om mottagande av asylsökande gäller tills beslutet är fattat och då bosätter sig den sökande som har fått uppehållstillstånd i en kommun med samma rättigheter och skyldigheter som alla andra invånare i Sverige. Om en person har fått ett negativt beslut så hjälper migrationsverket till med förberedelser inför hemresan. Om personen vägrar så är det polisens ansvar att se till att personen lämnar landet.

2.3 Lagar

Utlänningslag 2005:716

Lagens innehåll

I denna lag finns föreskrifter om villkor relaterade till utlänningar och deras rättigheter och skyldighet för att vistas i Sverige. Lagen behandlar förutsättningar för resor in i landet t.ex. viseringar och uppehållstillstånd, de föreskrifter som omger flyktingar och andra skyddsbehövande, avvisning och utvisning och om förutsättningarna för att någon skall tas i förvar och vem som är verkställande myndighet. Detta är bara delar av var som föreskrivs i hela utlänningslagen men här nedan kommer jag att med egna ord återge innehållet i de lagar som är relevanta för denna uppsats.

I **kapitel 4** beskrivs omständigheterna som omger flyktingar och det är med hjälp av denna lag som man söker och beslutar om asyl. Lagen beskriver de kriterier som skall uppfyllas för att man skall vara i behov av asyl och behöva skydd. Där står också vilka rättigheter och

skyldigheter som en asylsökande har. Jag kommer här inte att gå igenom asylskälen för det är inte det som min studie behandlar.

Kapitel 1 § 9 beskrivs Dublinförordningen och dess bestämmelser som tillämpas gentemot Europeiska unionens medlemsstater samt Island och Norge. Den reglerar vilken stat som skall ta ansvar för att pröva en asylansökan, det första land som man kommer till inom Schengen skall ta ansvar för att pröva asylansökan.

I kapitel 8 behandlas regler rörande avvisning och utvisning det är allt ifrån att inte ha resehandlingar till att inte ha tillräckliga medel för att klara sitt uppehälle eller att inresan strider mot några av de internationella bestämmelser som Sverige är knutna till.

Kapitel 9 är om kontroll och tvångsåtgärder i samband med inresa och utresa. Där står det att polisen eller migrationsverket får lov att ta fingeravtryck och foton om en utlänning inte kan styrka sin identitet eller skall söka uppehållstillstånd som flykting eller skyddsbehövande eller om det finns grund för att besluta om förvar. En utlänning måste dessutom visa upp sitt pass eller andra handlingar på begäran av polis, utlänningen är dessutom skyldig att efter kallelse från polis eller migrationsverket infinna sig, om de misstänks att utlänningen har för avsikt att hålla sig undan kan denne tas i förvar. Om man misstänker att den kallade inte tänker infinna sig så får polisen hämta utan förvarning och att migrationsverket får begära hjälp av polisen för att verkställa beslut.

Kapitel 10 handlar om förvar och uppsikt av utlänningar. Orsaker som kan leda till att en utlänning tas i förvar är om identiteten är oklar eller om denne misstänks ha uppgett en falskidentitet. En utlänning som fyllt 18år får också tas i förvar om denne skall hållas kvar för utredning eller om det är sannolikt att denne skall avvisas eller utvisas alt. om det är fråga om att verkställa ett sådant beslut. En utlänning kan också tas i förvar om det kan antas att denne kommer att bedriva brottslig verksamhet i Sverige. En utlänning kan också ställas under uppsikt istället för att tas i förvar.

Kapitel 11 talar om hur en utlänning som hålls i förvar skall behandlas. En utlänning som hålls i förvar skall behandlas humant och dennes värdighet skall respekteras. Verksamheten skall vidare utformas så att det betyder minst möjlig inskränkning i utlänningens integritet och rättigheter.

Kapitel 12 handlar om verkställighet av beslut om avvisning och utvisning vem som har ansvaret för att beslutet verkställs och vilka hinder det kan finnas mot ett beslut om avvisning eller utvisning. De hinder som man kan ange i en prövning är förenliga med de i kapitel 4 angivna skälen för asyl med reservation för om utlänningen har begått ett synnerligen grovt brott i Sverige och att detta skulle vara förenligt med att det skulle störa allmän ordning och rikets säkerhet. Man får heller inte verkställa till ett land där utlänningen riskerar att skickas vidare till ett land där utlänningen kan utsättas för de angivna skälen.

Lagen om mottagande av asylsökande m.fl. 1994:137

LMA

I denna lag anges bestämmelser för sysselsättning och ekonomiskt bistånd till utlänningar som är asylsökande eller beviljats tillfälligt uppehållstillstånd p.g.a. skyddsbehov, dock inte tidsbegränsat tillstånd. Den omfattar inte heller barn under 18år som är utan vårdnadshavare då kommuner ansvarar för dem. Migrationsverket har huvudansvaret för mottagandet och skall för detta ändamål driva förläggningar och alla skall erbjudas plats på en förläggning. En asylsökande har rätt att ordna annat boende hos t.ex. anhöriga. När det gäller ensamkommande barn så skall migrationsverket hänvisa till en kommun som tar emot och socialtjänsten tar över ansvaret för sysselsättning, bistånd och boende.

Migrationsverket skall ansvara för lämplig sysselsättning i form av svenskundervisning, skötsel av förläggningar och annan verksamhet som syftar till att göra vistelsen meningsfull. Utlänningen har rätt till bistånd, men detta bistånd kan komma att sättas ned av olika skäl t.ex. om man inte deltar i verksamheten, försvårar utredningen eller håller sig undan. Om man inte förvärvsarbetar eller har egna medel kan man ansöka om bistånd från migrationsverket, det är i form av dagarsättning. Dagarsättningen kan sättas ned av redan angivna orsaker. De som har

fyllt 16år har rätt att föra sin talan i ärendet och de på migrationsverket har tystnadsplikt. I LMA finns också information om hur man överklagar dessa beslut.

3 Tidigare forskning

3.1 Tidigare forskning

I en avhandling från 2003 av Isabell Schirenbeck¹⁰ jämförs den svenska integrationspolitiken med integrationspolitiken i Israel. Enligt författaren så är det stor skillnad på deltagandet på arbetsmarknaden efter fem år för invandrarna i de båda länderna. Denna skillnad försöker man ofta förklara med orsaker som invandrarernas antal och sammansättning, etnisk bakgrund, utbildningsnivå, situationen på arbetsmarknaden o.s.v. men i denna avhandling så försöker författaren förklara fenomenet med frontlinjebyråkraternas förhållande till sina klienter och hur de använder sitt handlingsutrymme. Avhandlingen påvisar skillnader i myndighetsutövandet hos de båda länderna, de svenska frontlinjebyråkraterna framställs som regeltolkare medan de israeliska frontlinjebyråkraterna är regelivrare. I Sverige används de handlingsutrymme som finns i lagarna för individuella lösningar medan man i Israel inte använder utrymmet som finns för att tolka lagarna. Detta kan vidare ses som att lojaliteterna i den dubbla rollen som myndighetsutövandet innebär ligger i skilda läger i de båda länderna enligt författaren. Den svenska frontlinjebyråkraten beskrivs som medmänniska som är klientorienterad medan den israeliska beskrivs som en myndighetsperson som tar utgång ifrån organisationens mål. Schirenbeck beskriver att invandrargrupperna till de båda länderna kan jämföras och också situationen på arbetsmarknaden och inställningen hos den infödda befolkningen. Så enligt författaren är det alltså inställningen hos frontlinjebyråkraterna som skapar möjligheter eller hinder för invandrare på arbetsmarknaden. Schirenbeck skriver att det är stora skillnader i myndighetsutövandet i Sverige mellan olika kontor men också mellan olika medarbetare på kontoren och beskriver detta som oroande. Speciellt när det enligt denna studie är just detta skräddarsyende av individuella lösningar som kan ligga bakom det utanförskap som arbetslöshet kan medföra. Författaren beskriver också intervjupersonernas inställning till den dubbla rollen och menar att de svenska myndighetsutövarna upplever situationen som betydligt mer tärande än sina israeliska kollegor. Schirenbeck avslutar i sin diskussion med att beskriva situationen som oroväckande när myndighetsutövarna ges större handlingsutrymme och utfallet blir svårare att förutse och att detta i sin tur blir en motsats till de förvaltningsdemokratiska principerna.

¹⁰ Schirenbeck, 2003

4 Teori

4.1 Stöd

Stödet kategoriseras i forskningen om ”socialt stöd” antingen utifrån själva aktiviteten, de handlingar och budskap som ingår i interaktionen eller utifrån dess funktioner för mottagaren och det finns ingen entydig definition av begreppet¹¹. Fyra huvudformer av stöd kan urskiljas och förekommer i ett flertal studier; instrumentellt stöd, kognitivt stöd, emotionellt stöd och nätverksstöd¹². Instrumentellt stöd innebär att ta fram resurser då problem uppstår, hit hör både praktisk och materiell hjälp. Kognitivt stöd betecknas som information, råd och vägledning även ”feedback” samt positiv och negativ kritik på attityder och uppförande hör hit. Emotionellt stöd innebär att man får ventilera sina känslor i en problemsituation och att möta känslouttryck som gör att man kan gå vidare, det är att förmedla förståelse, engagemang, tröst, omsorg och sympati bl.a.. Ett deltagande i aktiviteter och i nätverkets gemenskap kallas för nätverksstöd, det kan också beskrivas som samvaro eller umgänge.

Stöd kan ses som en form av eller en komponent i en hjälpprocess, stödet kan lösa problem men måste inte leda till någon förändring i djupare mening¹³.

Stödet som finns beskrivet i förhållande till flyktinggrupper betonar ett krisperspektiv och menar att ”hjälpens”, (stödjarens, min anm.), roll är att stödja individens förmåga att kunna organisera minnen och händelser så att det kan bli en historia med mening¹⁴. Vidare att utveckla en förlust till ett minne som kan accepteras av individen. Det handlar om att ha verkliga möten med verkliga människor istället för att föra en ensam dialog med sina egna gamla ”hjärnsböken” och där igenom få vila sig från den ångest som man upplever. För att se sig själv i framtiden kan man fantisera i samtalet om framtida möjligheter - för ett livsprojekt kan bara bli verklighetsdugligt om man förmedlar det till andra¹⁵. Stöd eller hjälp kan också

¹¹ Billqvist, 1999

¹² Hedin, 1992 i Billqvist, 1999

¹³ Billqvist, 1999

¹⁴ Bravo & Lönnback i Ahmadi, 2003

¹⁵ Bravo & Lönnback i Ahmadi, 2003

innebära att man som stödare mobiliserar självläkande och positiva krafter hos klienten för att förhindra att denna utsätts för psykisk eller fysisk skada¹⁶

4.2 ”Det dubbla uppdraget”

Det dubbla uppdraget kallas i litteratur och forskning också för den dubbla rollen¹⁷, den dubbla lojaliteten¹⁸, klientarbetets två ansikten¹⁹ och den dubbla funktionen²⁰. Det ”alla” är överens om är att det handlar om att ta tillvara på både organisations intressen såväl som klientens intressen. Det är inte sällan som detta blir belyst ur ett etiskt och/eller maktperspektiv och ofta kallas utövarna av denna roll för ”frontlinjebyråkrater²¹”. En frontlinjebyråkrat är en myndighetsperson som står i direktkontakt med klienter och således ofta hamnar med ett ben i varje ”läger”. Begreppet frontlinjebyråkrat myntades av Lipsky i början på 1980-talet²², som frontlinjebyråkrat kommer man alltid att vara i allas intresse och få utstå mycket kritik. Det ställs stora krav på frontlinjebyråkraten beträffande hjälp och stöd samtidigt som det ofta råder brist på resurser och målen inom organisationen är svåra om inte omöjliga att uppfylla²³.

En frontlinjebyråkrat interagerar med medborgaren ansikte mot ansikte och måste kunna hantera deras reaktioner när besluten griper in och förändrar deras liv²⁴. Det är inte bara i relationen mellan organisation det är ”dubbelt” utan också i klientrelationen där frontlinjebyråkraten inte bara skall stödja och hjälpa utan också utöva kontroll²⁵.

En fråga som ställs är att när två olika intressen kolliderar - vilken sida skall då frontlinjebyråkraten stå på²⁶? De högsta rösterna menar att den främsta lojaliteten skall ligga

¹⁶ Skau, 2001

¹⁷ Schierenbeck, 2003

¹⁸ Pettersson i Pettersson, 2000

¹⁹ Billqvist, 1999

²⁰ Skau, 2001

²¹ Schierenbeck, 2003 och Dunér & Nordström, 2005

²² Dunér & Nordström, 2005

²³ Dunér & Nordström, 2005

²⁴ Dunér & Nordström, 2005

²⁵ Skau, 2001

²⁶ Pettersson i Pettersson, 2000

hos förvaltningen men kritikerna menar att blind lojalitet är farlig och kan få stora konsekvenser och att alla har ett eget ansvar i varje enskilt ärende²⁷.

Hur stort handlingsutrymme en frontlinjebyråkrat har påverkar förutsättningarna för den dubbla rollen²⁸. För att den dubbla rollen inte skall uppfattas som oproblematisht/tärande bör inte frontlinjebyråkraten uppfatta att individens önskemål och organisationens mål står i konflikt med varandra. Man skiljer vidare på individorienterade frontlinjebyråkrater och organisationsorienterade frontlinjebyråkrater för att kunna se var lojaliteten ligger²⁹.

Ju längre in i systemet en klient kommer ju svårare är det att förena det administrativa uppdraget med det hjälpande³⁰ och att förmedla ett beslut med en negativ innebörd för klienten kan uppfattas som svårt i det direkta mötet. Vidare kan det upplevas som konfliktfyllt för yrkesutövaren att vara både bödeln och hjälparen.

4.3 Makt

En maktrelation finns alltid i interaktionen mellan en klient och en professionell hjälpare³¹ och i en sådan konflikt har de båda parterna olika möjligheter att driva igenom sin vilja. Rollen som klient är sällan frivillig och det gör relationen ojämn³². Detta förstärks ytterligare av det faktum att kunskap är makt och kunskap på flera nivåer gör relationen mellan klient och professionell asymmetrisk³³. På individnivå har den professionella mycket kunskap om klienten medan klienten ofta inte har någon kunskap om den professionella. På gruppnivå har den professionella kunskaper om den klientgrupp som den arbetat med, den professionella har också mer kunskap om organisationer och vilka resurser som finns att tillgå och på samhällsnivå är med största säkerhet den professionella mer insatt. Med detta som bakgrund är det inte svårt att förstå hur en klient kan känna sig underlägsen³⁴. Tre aspekter som gör att frontlinjebyråkraten kontrollerar klienten är; genom belöningar och straff, genom den kontext

²⁷ Pettersson i Pettersson, 2000

²⁸ Schierenbeck, 2003

²⁹ Schierenbeck, 2003

³⁰ Billqvist, 1999

³¹ Skau, 2001

³² Dunér & Nordström, 2005

³³ Skau, 2001

³⁴ Skau, 2001

som mötet mellan de båda utspelar sig i och slutligen i att klienten får lära sig att uppträda som klient³⁵. I klientarbetet styr frontlinjebyråkraten samtalet, denne bestämmer vad det skall talas om och ställer också frågorna som klienten måste besvara. Frontlinjebyråkraten styr också de förhandlingar som kan uppstå genom att ha tillgång till både ”morot” och ”piska”³⁶ och utfallet i dessa förhandlingar är beroende av vilka taktiker och strategier som används.

Michael Foucault diskuterar runt maktbegreppet och han beskriver det relationella maktbegreppet³⁷. Vidare anser Foucault att det är i interaktionen mellan människor som makten uppstår och att det betyder att makt inte hör ihop med en speciell befattning eller något som man kan inneha eller äga. Istället är makt något som kan förändras och omformas och är dynamiskt i interaktionen mellan människor. Det finns dock mer eller mindre asymmetriska maktrelationer och också maktkoncentrationer. Det är ofta resurserna i sammanhanget som bestämmer till vems fördel som maktrelationen lutar åt, men också vilka förväntningar individerna i relationen har om båda har förväntningar att den ena skall ha övertaget blir det ofta så.

Resurser som kan styra en maktrelation kan vara bl.a. befogenheter, pengar, kunskap och dessa är inte varaktiga utan är beroende av relationen och om de är intressanta för den³⁸.

En migrationsprocess börjar när man har bestämt sig för att lämna hemlandet och är indelad i tre faser: hemlands-, flykt- och mottagandefasen³⁹. Vidare lämnar man tryggheten och säkerheten när man lämnar sitt hemland och det kan orsaka ett stresstillstånd. Det är inte ovanligt att om man går tillbaka i en migrants liv kan man hitta förklaringar på problem som uppstått långt senare⁴⁰.

När man flyr tappar man sin sociala status och flykten kostar stora summor pengar och det är inte ovanligt att man skuldsätter sig för att kunna fly⁴¹. Att man skiljs åt under flyktvägen är

³⁵ Dunér & Nordström, 2005

³⁶ Billqvist, 1999

³⁷ Foucault, 1973

³⁸ www.sv.wikipedia.org

³⁹ Al-Baldawi i Ahmadi, 2003

⁴⁰ Al-Baldawi i Ahmadi, 2003

⁴¹ Al-Baldawi i Ahmadi, 2003

ganska förekommande och ibland lyckades inte familjer få ihop tillräckligt med pengar för att hela familjen skall fly tillsammans och då åker ofta pappan eller mannen före⁴².

Ett personligt migrationsperspektiv innebär att man via migrationen försöker lösa en komplicerad livssituation och det kopplas ihop med ett definitivt uppbrott⁴³. Människor påverkas av att byta land och ett sådant uppbrott kan leda till kriser och följas av krisreaktioner⁴⁴.

I kontakten med myndigheter kan det uppstå problem p.g.a. språkliga och kulturella skillnader, myndighetsutövandet i Sverige kan skilja sig mycket från det invandrarklienten är van vid och det krävs ofta en lång anpassningsperiod⁴⁵.

⁴² Al-Baldawi i Ahmadi, 2003

⁴³ Nyberg i Allwood & Franzèn, 2000

⁴⁴ Bravo & Lönnback i Ahmadi, 2003

⁴⁵ Schirenbeck, 2003

5 Metod

5.1 Val av metod

Jag väljer en kvalitativ studie eftersom jag anser att det bäst besvarar mina frågeställningar. Det som utmärker kvalitativ forskning mer än något annat är att den är inriktad på ord snarare än siffror som analysenhet⁴⁶. Studien är explorativ och deskriptiv, jag vill alltså undersöka ett för mig nytt område och försöka beskriva det. Studien har vidare en abduktiv ansats, jag började i empirin med att välja undersökningsområde. Men för att sedan gå vidare med detta område, stöd, vände jag till litteraturen för att problematisera och för att kunna ställa de rätta frågorna med tanke på de teorier som jag vill använda. Min tanke är att fånga respondenternas tankar omkring stöd och deras uppdrag kopplat till stöd vilket gör att en kvalitativ studie med intervjuer lämpar sig bäst.

Den kvalitativa forskningsintervjun söker förstå världen ur de intervjuades synvinkel, utveckla innebörden av människors erfarenheter och frilägga deras livsvärld för de vetenskapliga förklaringarna⁴⁷. När jag väljer en kvalitativ metod så betyder det i förlängningen att jag är där när frågan ställs och jag är där när svaret ges, det gör också att jag kan ställa följdfrågor om jag inte tycker att jag har fått svar på det jag frågade. Jag ville uppleva respondenternas tankar omkring stöd och deras uppdrag kopplat till stöd.

Jag vill inte i min undersökning få ett antal upplevelser utan få en hel bild av det stöd som erbjuds. Detta anser jag att jag kan uppnå genom att först inkludera de på migrationsverket som har i sitt uppdrag att stödja till min urvalsgrupp. I nästa steg sammanställer jag intervjuerna och ser om respondenternas upplevelser är förenliga. I tredje steget går jag vidare med de förslag till urval som mina respondenter har gett mig, givetvis inom ramen för studiens avgränsningar.

Kvantitativa undersökningar är generaliserande, medan kvalitativa är exemplifierande⁴⁸. Jag vill inte på något sätt göra anspråk på att min undersökning är generaliserande utan ett

⁴⁶ Denscombe i Korpi & Luppert, 2006

⁴⁷ Kvale, 1997

⁴⁸ Svenning, 2003

exempel på det stöd som ges men enligt migrationsverket skall stödet finnas att tillgå i hela landet. Utgångspunkten för en kvalitativ intervju är ofta att forskaren undrar över en viss samhällsföreteelse och att han eller hon vill veta mer om detta för att bättre kunna förstå vad som sker⁴⁹. Vidare att styrkan i den kvalitativa intervjun ligger i att undersökningssituationen liknar en vardaglig situation och ett vanligt samtal. Jag har valt att göra respondent intervjuer där personerna jag intervjuar själva är delaktiga i den företeelse jag studerar. Intervjun är genomförd med hjälp av en intervjumanual som bestod av tjugosex frågor med öppna svarsalternativ. D.v.s. en semistrukturerad intervju där intervjuaren är inställd på att vara anpassbar när det gäller ämnenas ordnings följd och man låter den intervjuade tala mer utförlig om det aktuella temat och utveckla sina tankar⁵⁰.

5.2 Urval

I kvalitativa undersökningar handlar det alltid om ett selektivt urval av studieobjekt. Några speciella regler för urvalet finns inte⁵¹. När jag påbörjade denna studie så visste jag inte vem som stod för det stöd som jag skulle undersöka men eftersom jag hade en del kontakter på migrationsverket ringde jag till en asylhandläggare för att höra mig för. Denna asylhandläggare blev för mig en informant, eftersom personen inte själv hade något med det efterfrågade att göra men besatt ändå kunskap att lotsa mig vidare. Informanten gav mig ett nummer till en samordnare på mottagningsenheten och inte heller denna person hade en aktiv del i stödjandet men blev informant nummer 2. Jag förklarade mitt syfte med studien att jag ville veta så mycket som möjlig och att informanten gärna fick rekommendera respondenter med bred kunskap och med lite olika infallsvinklar. Urvalsgruppen är tre handläggare på mottagningsenheten med olika inriktningar, en mot familjer, en mot ensamkommande barn och en mot ensamkommande och par utan barn och en respondent är beslutsfattare. Jag frågade de första fyra respondenterna var jag skulle söka vidare för att undersöka stöd och därigenom fick jag tre respondenter till. En handläggare på förvaret, en polisinspektör på gränspolisen och en förste skötare på en vuxen psykiatrisk avdelning med ansvar för patienter som är asylsökande. Jag valde dock senare att inte ta med den sista intervjun med försteskötaren inom psykiatrin eftersom

⁴⁹ Holme & Solvang, 1997

⁵⁰ Denscombe i Korpi & Luppert, 2006

⁵¹ Svenning, 2003

dennes uppdrag inte hade något myndighetsutövande inslag och det var det jag skulle analysera. De tre sista respondenterna kom till genom snöbollseffekten och jag fick även förslag inom frivilligorganisationer men som jag tidigare nämnt så har jag gjort en avgränsning där. Snöbollsurval beskrivs som att man låter en intervju ge uppslag till nya intervjuer⁵². Att bedriva empirisk forskning på detta sätt är som att nysta upp ett garn. Två av mina respondenter är män och de andra fyra är kvinnor. Oavsett hur jag konkret går tillväga är det en bra regel att ta med så olika undersökningsenheter som möjligt i ett kvalitativt urval, för att få så nyanserad kunskap som möjligt⁵³.

Det som styr mitt val av urval är att respondenten har relevant information. Jag kan på goda grunder öka informationsinnehållet om jag använder mig av intervjupersoner som kan antas ha kunskap om de företeelser jag undersöker⁵⁴. Urvalet är inte representativt utan omfattar endast berörda parter. Detta gör att jag inte kan generalisera, men med det inte sagt att uppsatsen kan vara intressant på även andra håll i landet.

5.3 Genomförande

Jag tog kontakt per telefon med alla i min första urvalsgrupp på mottagningsenheten. Jag bestämde tider och att jag skulle komma till deras arbetsplats för att genomföra intervjun. Jag hade en föreställning om att intervjuerna skulle ske på respondenternas respektive arbetsrum men det var fint väder så två av intervjuerna genomfördes ute, en i ett samtalsrum och en på respondentens kontor. Huvudprincipen är att intervjuaren söker upp intervjupersonen⁵⁵. Jag hade informerat om ämnet men inte några specifika frågor. Något som jag ville undvika så var det inövade, upprabblade svar och det upplevde jag inte att jag fick heller. Enligt min uppfattning är migrationsverket ofta hårt ansatt och därför var det i detta skede viktigt för mig hur jag som undersökare uppfattades. Jag ville bygga upp en öppen och positiv atmosfär som Lilja⁵⁶ beskriver. Detta tycker jag mig till viss del lyckats åstadkomma, ett par av respondenterna var oroliga för sin anonymitet och varför jag var intresserad av just detta ämne. Jag var i detta skede mycket tydlig med vad mitt syfte med

⁵² Svenning, 2003

⁵³ Holme & Solvang, 1997

⁵⁴ Holme & Solvang, 1997

⁵⁵ Svenning, 2003

⁵⁶ Lilja 2005

studien var och att jag ville veta så mycket som möjligt, jag letade inte efter brister utan tillgångar, jag ville ha ett informerat samtycke⁵⁷. Jag förklarade att jag blivit rekommenderad just ”er” som respondenter för att just ”ni” besitter mycket kunskap inom det område som jag vill belysa.

Intervjumanualen⁵⁸ består av tjugosex frågor och där ingår mer eller mindre mina frågeställningar som de är. Intervjumanualen är anpassad efter respondenterna på migrationsverket så till de andra två intervjuerna med respondenter från gränspoliserna och inom sjukvården fanns det inte svar på alla mina frågor. Efter den första gjorda intervjun kontrollerade jag att jag faktiskt fick svar på det jag ville veta, jag kontrollerar frågornas validitet. Jag använde mig inte av bandspelare, och efter varje intervju renskriv jag fråga för fråga. Jag valde medvetet bort bandspelare till stor del p.g.a. den osäkerhet som jag möttes av. Jag renskrev istället och skickade intervjun till respondenterna för att de skulle ges tillfälle att ge respons om jag hade missuppfattat något. Jag talade även om att om de ville tillägga något så gick det bra för jag ville ha så mycket information som möjligt, inte bara det som de kom ihåg vid intervjutillfället. En av respondenterna har utnyttjat detta genom att göra en förtydning av ett svar och en annan ändrade lite mer men absolut inte till resultatets nackdel.

Intervjuerna med alla respondenterna genomfördes under sammanlagt fem dagar. Samtliga intervjuer kunde äga rum ostört och avskilt, varje intervjutillfälle tog cirka en timme. Alla respondenter utom en hade avsatt tillräckligt med tid, i det fallet kanske svaren blivit mer utförliga om inte respondenten känt sig stressad. Intervjuerna inleddes med att syftet förklarades och att inga namn skulle förekomma i uppsatsen. Jag upplyste också om att de fick gärna ge exempel men att jag inte skulle ta med dessa i uppsatsen eftersom det berörde en tredje person jag inte hade tillstånd av. Alla intervjuerna genomfördes som planerat, så det blev inget bortfall.

Den tidigare forskning jag har hittat har inte berört mitt ämne utan angränsande ämnen som migrationsprocessen, arbete med klienter med utländskbakgrund men de har inte behandlat

⁵⁷ Larsson, 2005

⁵⁸ Se bilaga 1

avslag eller stöd. Jag fick ge upp tanken på att det fanns forskning som passade och gick över till att sätta ihop flera teorier för att kunna belysa det område jag ville. Jag har tittat på teorier om stöd, dock mestadels till en annan klientgrupp. Teorier om ”det dubbla uppdraget” finns faktiskt beskrivet i relation till min aktuella klientgrupp men då med fokus på integrationsprocessen. Mina tankar om att sätta min empiri i samband med makt kom senare och jag kommer att begränsa maktperspektivet till relationen till mitt undersökningsområde och är medveten att det finns mycket mera att säga om makt. Och slutligen som jag redan skrivit i inledningen så vill jag beskriva några teorier som omger de asylsökande och deras situation för att ge en ökad förståelse om klientgruppens komplexitet och hur detta påverkar återvändandearbetet.

I informationssökandet har jag främst använt mig av Gunda och IDA och där har jag sökt på stöd, avslag, asyl, det dubbla uppdraget och makt. Men den största delen av litteratur som jag använder mig av finns som kurslitteratur här på socionomprogrammet. På nätet har jag letat efter material på migrationsverkets hemsida, lagen.nu och lagrummet.

5.4 Bearbetning och analys

Redan i intervjun började min analys i form av tolkningar och analysen genomsyrar en hela intervjuundersökning och är inget isolerat stadium⁵⁹. Jag ämnar redovisa i en sammanfattad form, där resultatet från varje frågeställning redovisas för sig men jag kommer att kasta om ordningen på frågeställningarna i resultatredovisningen. Jag kommer sedan att analysera resultatet utifrån: stöd, det dubbla uppdraget och makt. Teorierna om klientgruppen kommer jag att använda i alla analyserna.

Kodning i analysen innebär att man ”sätter etiketter” och skapar begreppskategorier⁶⁰.

Kodning och analys integreras i den kvalitativa analysen medan i den kvantitativa analysen kodningen kommer före analysen. Kodningen delas upp i tre stadier; öppen kodning, axiell kodning och selektiv kodning⁶¹. Öppen kodning är när man läser igenom materialet och sätter etiketter och letar mönster. Axiell kodning går djupare, begreppen från den öppna kodningen är organiserade och forskaren försöker finna länkar mellan begreppen. I den

⁵⁹ Kvale, 1997

⁶⁰ Svenning, 2003

⁶¹ Svenning, 2003

selektiva kodningen letar forskaren efter fall som stödjer eller illustrerar teman som framkommit i den tidigare kodningen. Jag använde mig av öppen och axiell kodning med hjälp av teorierna om stöd och ”det dubbla uppdraget” i den första analysen. Den selektiva kodningen blev meningsfull först efter jag la till teorier om makt och asylsökanden och deras situation. I litteraturen har jag hela tiden sökt selektivt efter information som skulle kunna hjälpa mig analysera och ifrågasätta mitt intervjumaterial.

5.5 Validitet, generaliserbarhet och reliabilitet

Validitet är beroende av vad jag mäter och att detta framkommer i min frågeställning⁶². Det är också en naturlig målsättning för varje undersökning att ha så pålitlig information som möjligt. Detta åstadkommer jag genom att olika och oberoende mätningar av samma företeelse ger snarlika resultat. Som jag tidigare beskrivit är jag mån om att frågorna skulle bidra med svar på mina frågeställningar. Jag önskade uppnå högsta möjliga validitet d.v.s. det var viktigt att mitt instrument skulle mäta det den var avsedd för att mäta⁶³. Det uppnådde jag genom två steg; ett, jag använde mig av mina frågeställningar i min intervjumanual och två, jag kontrollerade efter första intervjun att mina frågor gav mig svar på det jag behövde. På samma sätt uppnådde jag en hög grad av reliabilitet. Urvalsgruppen omfattade den grupp där jag kunde finna relevant information, jag ville ha så många inriktningar på handläggare som möjlig representerade och jag gjorde intervjuer tills jag kände en ”mättnad⁶⁴” d.v.s. att det inte framkom något nytt.

Som jag tidigare skrivit under rubriken kvalitativa studier är kvalitativa forskningsresultat sällan generaliserbara och jag vill inte göra anspråk på att mitt resultat är generaliserbart. Mitt tillvägagångssätt är dock användbart för liknande forskning på andra mottagningsenheter.

⁶² Holme & Solvang, 1997

⁶³ Thurén, 1992

⁶⁴ Schierenbeck, 2003

5.6 Metodproblem, källkritik och överväganden

Ett metodproblem som jag räknat med men som inte uppstod var bortfall. Om ett bortfall hade uppstått hade jag antagligen fått vänta på att respondenten funnits tillgänglig igen för alla ingångar till detta område var värdefulla. I ett fall upplevde jag att respondenten var stressad och det kan ha medfört att svaren blev kortare och mindre innehållsrika än vad de annars skulle ha varit. Jag genomförde intervjuerna utan bandspelare vilket medförde både för och nackdelar. Det var svårare att få exakta citat och det kan medföra en viss risk att den som antecknar lägger ner egna värderingar i anteckningarna. Jag var medvetna om risken för missförstånd och valde i förekommande fall respondenten att upprepa sitt svar för förtydning och de gavs också tillfälle att kommentera sin intervju som jag tidigare beskrivit.

Jag har använt mig av olika författare och böcker för att få fram en så bred och nyanserad bild av mina begrepp och teoretiska utgångspunkter som möjligt. Jag skulle vilja rikta lite kritik mot att det finns för lite forskning och litteratur som behandlar avslag, vilka effekter det har och hur man arbetar med det från en professionell synvinkel. Och att så mycket av forskning och litteratur som anknyter till integrationen när det gäller flyktingområdet, det finns fler aspekter av flyktingskapet än så inom socialt arbete. Jag har kunnat använda mig av migrationsverkets hemsida i stor utsträckning när det gäller bakgrund och statistik. Efter ett samtal med en informatör⁶⁵ på migrationsverket så fick jag informationen att allt material från migrationsverket är friköpt och kan användas fritt så länge jag anger källan. En viss kritik måste jag ändå rikta till migrationsverkets statistik och det är att den ibland är svår att utläsa och att man på sina ställen buntar ihop grupper som jag inte tycker hör hemma i samma kategori. Ett exempel på detta är i min inledning där de som fått bifall på sin asylansökan ”buntas” ihop med dem som skall avvisas med omedelbar verkan, i mina ögon rimmar det illa.

Det händer att någon hamnar i en utsatt situation i en undersökning. Därför skall jag så långt det är rimligt göra undersökningen på ett sätt som inte orsakar några skadliga följder för

⁶⁵ Alicia Bengtsson, informatör på Migrationsverket i Norrköping.

undersökningspersonen⁶⁶. Genom att jag inte nämner några namn vare sig på var i Sverige jag har varit och gjort mina intervjuer eller namn på respondenterna. Jag kommer att redovisa resultaten i en sammanfattad form och utan citat för att minska risken att någon känner sig utpekad. En av respondenterna kände som jag tidigare nämnt en viss oro inför anonymiteten.

⁶⁶ Holme & Solvang, 1997

6 Resultatredovisning

6.1 Vem/vilka är det som stödjer?

Respondenterna som stödjer är tre handläggare från mottagningsenheten, en beslutsfattare från mottagningsenheten, en förvarshandläggare och en polisinspektör från gränspolisen. Alla upplever inte sina arbetsuppgifter som främst stödjande men eftersom det är de arbetsuppgifterna som jag skriver om är det också de uppgifterna som jag beskriver här nedan och ingen av respondenterna har uppgifter som bara är stödjande utan alla har också andra arbetsuppgifter.

De tre handläggaren på mottagningsenheten är alla inriktade mot olika målgrupper den första respondenten är inriktad mot ensamkommande barn, den andra respondenten mot familjer med barn och den tredje respondenten är inriktad mot vuxna ensamstående och par utan barn främst från Iran, Afghanistan och Irak. Den första och tredje respondenten arbetar också med svåra fall av återvändande, när en annan handläggare ”kör fast” så övertar de ärendet för att tillsammans (om det är möjligt) med den sökande göra upp en plan för återvändandet. Dessa fall har ofta en snabb handläggningstid.

Arbetsuppgifter som de alla beskriver är att besluta om ekonomisk ersättning enligt LMA, att från första början ge samhällsinformation, informera om ärendet, underrätta om beslut när de kommer, återvändandearbete, bosättningsunderlag till kommuners flyktingenheter och ibland överlämna till polis och förvar. Den respondent som har hand om ensamkommande barn berättar också om arbetsuppgifter som att medverka vid verkställandet d.v.s. att respondenten följer med barnet hem och överlämnar till föräldrar eller myndigheter. Respondenten talar också om arbetsuppgifter kopplade till att ha externa kontakter med sociala myndigheter, gode män och frivilligorganisationer. Den respondent som är inriktad mot familjer med barn beskriver att fokus ligger på barnet och att barnet är med i samtalen och att man också om åldern tillåter samtalar ensamt med barnet. När det gäller underrättelse om ett negativt besked så ber respondenten föräldrarna att komma själva eller så är det två handläggare och en kan vara med barnen när den andra talar med de vuxna.

Respondent 1 är utbildad fritidspedagog och som utbildning i att stödja hänvisar respondenten till pedagogik och metodik, samtalsmetodik som internutbildning och som annan erfarenhet i att stödja har respondenten gjort tre FN-tjänster som respondenten anser hjälper till att sätta sig in i andra människors situationer och kunna relatera till andra kulturer.

Respondent 2 är beteendevetare och har även internt fått utbildning i samtal och samtal med barn. Tidigare erfarenheter som kan hjälpa till i stödjandet är att ha jobbat som socialsekreterare på en missbruksenhet och har arbetat inom psykiatrin samt har annan kulturell bakgrund.

Respondent 3 är en internationell statsvetare och har också god kultur kännedom för de områden respondenten jobbar mot, har läst antropologi, affärskultur, tidigare erfarenhet av arbete med flyktingar och varit "länge på verket". Även denna respondent hänvisar till den interna utbildningen "Migrationsprogrammet".

Alla handläggarna menar att de har tillräckliga kunskaper för att erbjuda stöd och om de inte har det så finns det alltid att tillgå. Men att de också gärna vill ha mer en beskriver det som att man "lätt blir hemmablind".

Den fjärde respondenten är beslutsfattare och ansvarig för återvändandearbetet och de arbetsuppgifter som är kopplade till det är; svåra samtal, fatta beslut enligt LMA, att vara föredragande till kommuner, fatta beslut om överlämnande till polis, samordnare för verksamheten, sätta rutiner för verksamheten och se till att dessa följs. Respondenten har en gedigen utbildning och har läst psykologi, sociologi, kulturgeografi, socialantropologi, beteendevetenskap, migration och etnicitet, statskunskap, språk och ryska (har jobbat som översättare). Respondenten menar att det främst är utbildningen i psykologi, sociologi – för förståelsen och socialantropologin – för förändring men det behöver inte vara utveckling, som hjälper till i de stödjande uppgifterna. Vidare menar respondenten att dennes ålder medför respekt och att respondenten ses som en empatisk person och att det då blir lättare för de asylsökande att öppna sig och att detta skapar förtroende.

Den femte respondenten är förvarshandläggare och att dennes arbetsuppgifter skiftar i och med ett rullande schema. Uppgifterna är att samordna, att backa upp samordnaren, skriva in/ut, att ha hand om besök, praktiska göromål och att ha kontakt med de förvarsintaga. Respondentens utbildning är varierande; inom textil, medieutbildning och en inte avslutad socionomutbildning. Respondenten har dessutom bott i Iran i 14 år, talar persiska, har lång erfarenhet inom migrationsverket och har gått migrationsprogrammet. Vidare läser personalen på förvaret olika böcker som de sedan har seminarium om. Respondenten tycker att det finns tillräcklig kunskap i arbetsgruppen för de stödjande insatserna som finns, men att ”det kan kännas som om man inte räcker till om någon är tillräckligt desperat”.

Respondent nummer sex är polisinspektör på Gränspolisens utredningsavdelning och har som arbetsuppgifter att spana efter eller hämta personer i ärenden som Migrationsverket har överlämnat till polisen för de anser att det behövs tvång för att verkställa personen till hemlandet eller att personen är avviken. Respondenten bearbetar också tips om illegal vistelse och genomför arbetsplatskontroller, då ofta i samarbete med skatteverket och medverkar också ibland vid verkställighetsärenden. Respondenten har gått polishögskolan och har varit ute på FN-tjänst tre gånger i Bosnien och på Cypern och fått en del missionsanpassad utbildning i samband med detta. Men respondenten anser att den främsta utbildningen som stödjare är att ha varit polis i 30 år och egna livserfarenheter men också att FN-uppdragen har varit värdefulla och gett en ökad förståelse för andra människors liv och problem.

6.2 Vad finns det för stöd och hur ser stödet ut när man har fått nej på sin ansökan och skall avvisas?

Mottagningshandläggarna beskriver stödet som finns som; hjälp med resehandlingar, kontakt med ambassadsamordnare för att skaffa resehandlingar, ta hänsyn till individens situation t.ex. vid sjukdom eller graviditet, informera om allt dom har kännedom om t.ex. återvändandeprojekt för irakier eller regler för att gifta sig, att utforma återresan, hjälp med biljett, man kan få eskort på resan – det är vanlig med gamla eller sjuka och när det gäller ensamkommande barn följer alltid någon med, för ensamkommande barn gäller det också att hitta en mottagare i hemlandet, ekonomiskt stöd, samtal och att ansöka om verkställighetshinder.

Handläggarna beskriver också tid som en viktig komponent att informera hur mycket tid som finns, att i vissa fall t.ex. med barnfamiljer ge extra tid så att resan sammanfaller med ett lov och att alltid efter ett negativt beslutet ge betänketid innan några vidare beslut fattas. Tiden är också det som alla anger som den sak som de ibland vill ha mer av om de fick ändra på något. Respondenterna beskriver också vikten av en samtalsmarkering och att beställa en ny tid om den sökande vill tala om något annat en annan respondent beskriver att det ofta blir spontana samtal t.ex. med en sökande som är där i ett annat ärende eller kanske har en annan handläggare nu.

Handläggarna har vanligtvis en relation till sina klienter innan det sista negativa beslutet förutom i de fall som handläggaren har "kört fast" och ärendet har överlämnats för snabb handläggning. I de fall beskriver en handläggare det som att en ny person kommer in och det är "skarpt läge" och att detta inte behöver vara negativt medan en annan handläggare ibland önskar att denne hade kommit in tidigare och att det funnits mer tid. Men den handläggaren menar också att det kan vara positivt då det inte finns någon relation sedan tidigare för då finns det ingen "historia". Då kan man säga att det inte spelar någon roll vad som har utspelat sig hittills och t.ex. "om du har ett pass så ta fram det". Det är speciellt viktigt när det gäller ensamkommande barn, det är viktigt att ingen behöver skämmas även om det framkommit att någon inte varit helt sanningsenlig.

Samtal om återvändandet är något som handläggarna talar om med de asylsökande redan från början och alla beskriver att de måste vara raka och tydliga med vad som gäller och vad dom kan hjälpa till med och vem dom kan hänvisa till om de inte kan hjälpa till. Externa kontakter som handläggarna hänvisar till är psykolog, psykakuten, advokat och frivilligorganisationer.

Stödet som finns erbjuds till alla, men en del, främst de som skall söka som anhörig istället, ordnar hellre med resan själva och en av handläggarna beskriver det som att "en del vill inte ha med oss att göra" och en annan säger att "en del vill bara ha pengar".

Respondenten som är beslutsfattare beskriver det stöd som finns som; information, att göra klart vad som gäller, att "mina sökande kan lita på mig till 100 %", att hänvisa rätt, att följa

med – det känns tryggt för den sökande och vi vet vad som händer, praktiskt att stå för resekostnader, att ta kontakt med anhöriga, bevilja bidrag i hemlandet och bevilja bidrag för ledsagare. Respondenten menar att ”vi skall fråga oss själva vad vi kan göra inom våra resurser?”. Respondenten tycker att en person skall följa ett ärende hela vägen, att det är bäst för alla parter.

Beslutsfattaren berör också ”tiden” och menar att det finns för lite i början men att det kan finnas mer mot slutet. Vidare att det ofta är brister i resehandlingarna som gör att tiden inte räcker till. Också att stödet måste finnas tidigt för att det skall bli ett förtroende och den sökande kan komma till insikt och att komma till insikt är en process. Något som respondenten tycker saknas är mer alternativ i hemländerna för de sökande.

Det stöd som finns erbjuds till alla enligt lagen men det psykiska stödet är det som är viktigast. Respondenten tycker att det finns för lite stöd att erbjuda och att det finns stora visioner inom migrationsverket. Det finns bl.a. ett samarbete med Röda Korset och att främja kontakter är en bra grund.

Respondenten på förvaret menar att stödet skiljer sig mycket ifrån fall till fall och det existerar ingen relation med personalen på förvaret innan personen blir förvarstagen. Men ibland blir dock den förvarstagna kvar en längre tid berättar respondenten och då är det viktigt att det inte går över styr och det utvecklas till en kompisrelation, man måste sätta sina gränser om vilken nivå man vill lägga sig på. Respondenten beskriver stödet som hjälp att ringa, att informera om ärendet, att skaffa advokat, kontakta sjukvård vid behov, kontakter i hemlandet, att ha samtal, återvändandesamtal och kontakter med frivilligorganisationer när förtroendet för personalen på förvaret saknas.

Respondenten menar att på förvaret handlar det mesta om att stödja att tillgodose de önskemål som finns inom de ramar som finns t.ex. speciella önskemål om advokat eller sysselsättning. Också respondenten på förvaret beskriver att det inte alltid finns tid och att den förvarsintagne kanske inte ber om hjälp förrän precis innan den skall åka, ”man vill ju lägga ner så mycket tid som behövs”. Respondenten uppger att informationen ser likadan ut vid inskrivningssamtalet och att alla erbjuds stöd men ibland är den intagne chockad och behöver

höra informationen upprepas många gånger. Respondenten tycker att det är bra att förklara ärendets gång och att det hjälper den intagne att komma till insikt och att det är bra om de är aktiva i sitt eget ärende.

Respondenten på gränspolisén tycker att stödjure känns som ett konstigt ord med tanke på sina arbetsuppgifter men beskriver sedan sina stödjande arbetsuppgifter som att behandla den omhändertagne på ett värdigt sätt, om det inte är frågan om att ta i förvar så kan "vi" göra flera besök för att samtala, planera och motivera, vi ser till att ha gott om tid (om det är möjligt), vi har väskor att packa i så att ingen behöver åka med sina saker i en sopsäck och vi har gosedjur till barnen att ge om det känns rätt, vi kan också ge lite pengar till vidare resa i hemlandet och kanske uppehälle och mat första dagarna.

Tiden är något som även denna respondent återkommer till, att ha tillräckligt med tid, att låta de som skall åka packa sina saker, kanske lämna saker eller mat till grannen, ibland vill barn ha med sig en cykel och att ha tid på flygplatsen. Respondenten informerar om att barn bara i undantagsfall tas i förvar och det gör att om man misstänker att familjen kommer att avvika så är förhandskontakt inte möjlig, detta gör att man ofta kommer tidigt på morgonen och det kan bli upprörda känslor, det är alltid jobbigt för barnen. Respondenten tycker ofta sig få en bra kontakt med de som skall avvisas och det blir många gånger tid för samtal när man väntar på transport eller på flygplatsen. Respondenten har också möjlighet att ha med både sköterska och läkare på resan om det behövs och en läkare kan göra en läkarundersökning innan för att få klartecken till resa.

Respondenten beskriver att när man kommer in så sent i ärendet är det bara att trösta och stötta, respondenten kan också ge råd att t.ex. inte ha pengar synliga eller att inte visa papper från svenska myndigheter om det kan försvåra för de återvändande. Respondenten talar också om att de hjälper till med kontakter med anhöriga.

6.3 Är det möjligt att stödja när man har en myndighetsutövande roll?

Alla respondenterna svarade ja och hänvisar till att man måste vara tydlig mot den sökande och klar över sin egen roll. Respondenterna som är handläggare på mottagningsenheten menar

också att det beror på ”vad man lägger in i att stödja” och att ”man är ändå en myndighet så möjligheterna att stödja är begränsade” men att ”man kan hänvisa till rätt ställe om man inte räcker till”. Alla nämner också vid något tillfälle och i någon form att det är ”den sökandes val” vad som händer och att man ”aldrig får glömma att det finns ett beslut”. Att man inte får glömma att det finns ett beslut är något som alla respondenterna återkommer till och berör på ett eller annat sätt i intervjuerna. Handläggarna på mottagningsenheten menar också att man måste vara uppmärksam på inställningen hos den sökande och om denne kommer att följa det beslut som fattas eller om man måste överlämna till förvar och/eller polis och att detta påverkar möjligheterna att stödja.

En handläggare beskriver sig ha ”vant sig” att visa empati men att vara professionell och att inte gräva ned sig utan fråga sig själv och den sökande vad problemet är och genom aktivt lyssnande försöka lösa problemet inom givna ramar. En annan respondent beskriver att det är genom de svåra samtalen som man hjälper den sökande att komma till insikt och betonar än en gång tidsaspekten att man måste ge tid efter första samtalet så det inte är känslorna hos den sökande som bestämmer.

Respondenten som är beslutsfattare tycker sig inte heller ha upplevt några svårigheter med att stödja när man har en myndighetsroll och menar att man måste vara medveten om sin egen roll, göra klart för sig vilka ramar man har och inse sina egna begränsningar. Vidare också att man måste vara nöjd med sig själv vid dagens slut och känna att man har gjort ett tillfredsställande arbete annars kan man bli utbränd och må psykiskt dåligt. Respondenten stödjer också både handläggarna på enheten och de sökande t.ex. att bli kallad till ”receptionen” om det är oroligheter där eller att en handläggare vill ha med respondenten vid ett svårt samtal. Men respondenten bli också ombedd av sökande att sitta med vid svåra samtal och upplever att sökanden tycker att de har fått stöd.

Respondenten tycker att det är utmaningen som gör arbetet intressant och att får använda sin kompetens så att alla kommer till sin rätt. Vidare är det viktigt att personalen inte blir utbränd och inte orkar ta in mer för att den situationen inte skall uppstå diskuterar vi etikfrågor.

Respondenten på förvaret anser inte att det är problem med den stödjande funktion för de har redan fått ett beslut innan och respondenten menar att det inte är denne personligen som fattat beslutet så det går bra att stödja. Det kan dock dröja innan det finns ett förtroende och de förvarsintagna kan vara misstänksamma när de kommer till förvaret. Respondenten beskriver att de hjälper till med allt de kan men man måste göra klart vad vilken roll man har och vad man kan och inte kan göra. Respondenten var osäker i början när denne hörde om förvaret om det var möjligt att stödja, och det finns alltid ”ömmande fall” men man måste vara professionell och inse att man inte kan hjälpa till med allt. På förvaret krävs enligt respondenten ett visst samarbete för de intagna kan ju inte promenera ut och in som de vill så vi är beroende av transporttjänst, kriminalvård och polis för att få den hjälp vi behöver med de intagna.

Respondenten på gränspolisen menar att uppdraget inte är dubbelt utan anser sig vara en människa med en många gånger komplicerad roll. Många gånger försöker de som skall avvisas få respondenten att ändra på migrationsverkets beslut och då tycker respondenten att det är ganska skönt att det ligger utanför dennes kontroll och att det inte är polisen som fattat beslutet om avvisning. Att kallas stödjare känner respondenten är kostigt med tanke på arbetsuppgiften nämligen att se till att människor som har fått avslag på sin asylansökan lämnar landet. Det är en verkställare inom gränspolisen som har kontakt med den förvarstagna enligt respondenten och denne drar sedan ärendet för en beslutsfattande polischef och så fattar polischefen beslut i ärendet. Verkställaren försöker motivera personen att medverka vid en verkställighet. I de fall då personen inte är förvarstagen blir denne kallad till förhör och man försöker tillsammans planera hemresan.

7 Analys

Här nedan kommer jag att analysera de svar jag fått med hjälp av mina teoretiska infallsvinklar; Stöd, Det dubbla uppdraget och Makt. Den teori jag har om de asylsökande kommer jag främst att använda tillsammans med maktperspektivet.

7.1 Stöd

Respondenternas stödjande arbetsuppgifter kan delas in i de fyra huvudgrupperna⁶⁷ av stöd och allt som har med planering av resan kan antingen delas upp i instrumentellt stöd som pass och biljett som båda räknas som materiellt stöd. Kognitivt stöd är den samhällsinformation som respondenterna på mottagningsenheten upplyser om, det är också de råd de asylsökande får i asylprocessen och vägledningen inför avvisningen. Även på förvaret berättar respondenten om kognitivt stöd som information om ärendets gång men också om emotionellt stöd i form av de samtal man har med de förvarsintagna. Denna typ av emotionellt stöd kan liknas vid de svåra återvändarsamtal som man har på mottagningsenheten. De samtalen beskrivs både av handläggarna och av beslutsfattaren. Det skildras som att de sökande behöver de svåra samtalen för att komma till insikt d.v.s. gå vidare.

Att följa med på hemresan som både respondenterna på polisen och på mottagningsenheten beskriver är både ett instrumentellt stöd som en resurs och ett emotionellt stöd då det också beskrivs av respondenterna som ”tryggt” för den som skall avvisas och detta stöd ingår alltid när ett ensamkommande barn skall återvända till sitt hemland. Beslutsfattaren på mottagningsenheten beskriver också denna stödjande insats som ett emotionellt stöd för den medföljande, att man ser att när barnet kommer fram, man har varit med på resan och man ser att det är någon som möter.

Jag skulle vilja beskriva de stödjande uppgifter som handlar om kontakter med anhöriga, advokater, frivilligorganisationer, sjukvård och sociala myndigheter som nätverksstöd. Detta gäller ofta ensamkommande barn då respondenten berättar om stödjande samtal inte bara barnet utan barnets kontaktnät i Sverige som kan ha svårt att förstå det beslut som har fattats. På förvaret talar respondenten om att den förvarstagna har varit borta hemifrån länge och en

⁶⁷ Hedin, 1992 i Billqvist, 1999

del stödjande insatser kan vara att främja ett kontaktnät i hemlandet, det kan vara anhöriga, vänner, organisationer eller myndigheter som behövs kontaktas.

Något som alla respondenterna har beskrivit är det emotionella stöd som går ut på att förmedla förståelse, engagemang, tröst, omsorg och sympati. Att ha tiden att göra det både en och två och flera gånger. Därför skulle jag vilja räkna respondentens arbetsuppgifter på polisen som stödjande också även om respondenten själv var tveksam. Att om det är möjligt ha en relation till den som skall lämna landet och planera resan tillsammans, att ge tid till att packa, att ha tid till att samtala på flygplats och förklara hur resan kommer att gå till men också att ha väskor med om det behövs. De stödjande uppgifter som polisen har kan också ses som att stödet kan lösa ett problem men att det inte måste leda till någon förändring i djupare mening⁶⁸.

Det stöd som utgår ifrån ett krisperspektiv och berör flyktingar går också att använda här genom samtalen kan respondenterna hjälpa den asylsökande att organisera sina minnen och göra det till en begriplig ”historia” med mening och som man kan leva med⁶⁹. Men för att detta skall vara möjligt tror jag att det är nödvändigt med en längre relation mellan stödjare och klient, jag tror också att det kan vara farligt att ge sig in i den rollen om man inte vet att man har tid att avsluta, men det är bara mina egna tankar.

7.2 Det dubbla uppdraget

Alla respondenterna kan ses som frontlinjebyråkrater⁷⁰, de möter sina klienter, i detta fall asylsökanden, ansikte mot ansikte, och måste kunna hantera deras reaktioner när besluten griper in och förändrar deras liv⁷¹. Ingen av respondenterna beskriver att det inte går att förena myndighetsutövande med stödjande uppgifter men alla förmedlar att man måste vara klar över sin roll och också kunna förmedla till den asylsökande vad man kan och inte kan göra.

⁶⁸ Billqvist, 1999

⁶⁹ Bravo & Lönnback i Ahmadi, 2003

⁷⁰ Schierenbeck, 2003 och Dunér & Nordström, 2005

⁷¹ Dunér & Nordström, 2005

Det kan upplevas som konfliktfyllt för yrkesutövaren att både vara den som förmedlar beslutet och den som skall hjälpa/stödja⁷². Det kan också vara svårt för klienten i det direkta mötet få ett negativt beslut och att sedan bli stöttad genom det beslutet an samma individ⁷³. Alla respondenterna har under intervjuerna en eller flera gånger på olika sätt förmedlat att det inte är dom som fattar besluten om avvisning, det är asylhandläggarna. När respondenterna gör det så observerar jag att dom tar avstånd ifrån beslutet utan att för den saken skall ifrågasätta beslutet, dom säger inte heller om dom tycker att det är rätt eller fel. Men genom att upplysa om att dom inte fattat beslutet och inte kan påverka det och samtidigt tala om vad dom kan hjälpa till med tar dom i min mening avstånd från beslutet och möjliggör därigenom sina stödjande insatser. Jag får inte intrycket att respondenterna misstycker ofta eller alls till besluten som fattas så det är inte min poäng och om så hade varit fallet tror jag att det varit en omöjlig arbetsuppgift att förmedla beslut som man ständigt motsätter sig. Även om ett par av respondenterna talar om ”särskilt ömmande fall” och att man inte alltid ”förstår” besluten så upplever inte jag det som om det skulle vara något ständigt återkommande dilemma.

Genom att lägga distans mellan sig och besluten behöver det inte bli någon konflikt mellan organisationen och individens intressen⁷⁴ för respondenten. Konflikten kan dock kvarstå för de asylsökande då respondenterna kan ses som företrädare för samma myndighet som gett avslag och detta beskriver respondenterna som att det kan vara brist på förtroende mellan dem och att det tar tid att upprätta ett förtroende. Det kan ändå kännas som konflikt fullt mellan olika intressen för respondenten då det är ekonomiskt fördelaktigt med ett frivilligt återvändande jämfört om man som man gör i sista hand chartrar ett plan och kör den asylsökande enskilt eller med familj.

Som frontlinjebyråkrat kan det även vara dubbelt då ens uppdrag förutom att stödja också kan innehålla kontrollmoment⁷⁵. Exempel på detta finns på förvaret som är en sluten enhet och hos handläggarna på mottagningsenheten som kan överlämna till polis om man misstänker att

⁷² Billqvist, 1999

⁷³ Billqvist, 1999

⁷⁴ Pettersson i Pettersson, 2000

⁷⁵ Skau, 2001

beslutet inte kommer att följas men också sätta ned dagersättningen om man t.ex. inte kommer på utsatta möten, förutsatt att det inte finns en rimlig förklaring för att utebli.

7.3 Makt

Makt har ofta en negativ klang och jag har inte ställt direkta frågor om det men det är inte svårt att urskilja mönster som finns i relationen mellan de asylsökande och respondenterna. Att vara klient är nästan aldrig frivillig och det gör relationen ojämn⁷⁶, detta gäller i hög grad även denna klientgrupp om vi hade haft fri invandring så hade aldrig relationen mellan respondenterna och de asylsökande aldrig funnits. Klienterna måste dessutom ”lära” sig att uppträda som klienter⁷⁷, att komma i tid, kanske vara förberedd och mötet äger rum på en plats bestämd av respondenten och respondenten besitter medel för att belöna eller bestraffa klienten⁷⁸. Respondenterna kan bestraffa genom att sätta ned det ekonomiska biståndet eller överlämna ärendet till polis, man har också resurser för hemvändande bidrag i vissa fall och hjälpa till med förberedelser inför resan. De asylsökande beskrivs dock ofta som skuldsatta⁷⁹ och det bidrag som ibland kan erbjudas vid hemresan täcker dock inte skulden så därför har det inte gett önskad effekt. Vidare har respondenterna beskrivit vikten av en samtalsmarkering d.v.s. de styr vad som skall komma upp under samtalet och ställer frågor som den asylsökande måste svara på⁸⁰. Foucault beskriver makten som något dynamisk och föränderligt som uppstår interaktionen mellan människor⁸¹ där det är förväntningarna på vem som har makten och vem som har resurserna som betyder något i just den aktuella situationen. Jag tror inte att det är någon asylsökande som kommer och tror att de är de som har makten i dessa klientrelationer även om ett par respondenter har påpekat att det är den asylsökandes val, vad som händer med deras ärende och att de besitter några åtråvärda, för respondenten, resurser. Om jag hade fokuserat på den ekonomiska aspekten så kanske klienten kan tillskrivas viss makt eftersom det är billigare med ett frivilligt återvändande men jag är ändå

⁷⁶ Dunér & Nordström, 2005

⁷⁷ Dunér & Nordström, 2005

⁷⁸ Dunér & Nordström, 2005

⁷⁹ Al-Baldawi i Ahmadi, 2003

⁸⁰ Dunér & Nordström, 2005 och Billqvist 1999.

⁸¹ Foucault, 1973

inte säker på vad det skulle innebära för maktrelationen i förlängningen. Det är dessutom ingen av respondenterna som har berört den vinklingen.

Det är respondenterna som ger samhällsinformation och styr därigenom vad som är värt att veta, den sökande får sin information om sitt ärende genom respondenten och beskriver vilka resurser som finns att tillgå. Rent kunskapsmässigt är relationen alltså allt annat än symmetrisk, den professionella har på alla nivåer mer kunskap⁸² om klienten än tvärtom och detta förstärker bara ytterligare den sneda maktbalansen. En asylsökande har dessutom lämnat tryggheten, förlorat sin status, befinner sig ofta i ett stresstillstånd eller kris, kan ha skiljts åt från sin familj på flykten och som jag redan berört kan de vara svårt skuldsatta⁸³.

8 Slutdiskussion

Denna uppsats tog inte den väg som jag från början trodde, nämligen att det dubbla uppdraget skulle vara problematiskt. Istället kunde jag urskilja två viktiga infallsvinklar; att tiden är viktig för alla respondenterna under processen och att det inte är de som stödjer som fattar beslut om avslag på asylansökan. Det sista tror jag är avgörande för att kunna stödja klientgruppen. Jag vill inte med detta tona ner komplexiteten som omger arbetsuppgifterna kopplade till återvändandearbetet. En av respondenterna beskrev det som att de flesta som får avslag har inga asylskäl men kommer hit för att söka sig ett bättre liv och dom vill inte åka hem! Och som världen ser ut i dag med resurserna så ojämnt fördelade så är det fullt förståeligt för mig. Därför är det nya förslaget att om man skaffar sig ett jobb under asylprocessen och behåller det i ett år så får man uppehållstillstånd (något förenklat) inte något som enligt min åsikt strider mot asylrätten utan öppnar upp för annan invandring än asylsökanden eller som anhörig. Jag tror att kostnaderna för återvändandet skulle minska om man öppnade upp den vägen.

För två år sedan var jag i en kranskommun till Göteborg och skrev en uppsats. Kommunen har just då, som första kommun i landet vill jag minnas, delat upp socialtjänsten i en

⁸² Skau, 2001

⁸³ Al-Baldawi i Ahmadi, 2003

myndighetsutövande del och i en Råd- och Stödenhet, det var inte solklart för mig hur detta skulle fungera men i dag kan jag dra paralleller till hur Migrationsverket arbetar. Med det resultat som jag kommit fram till i uppsatsen så tror jag att det kan underlätta både för klienten och med arbetsuppgifterna för den professionella.

Det viktiga för mig vid uppsatsens början var att övertyga respondenterna om att jag var där för att fråga om vilka resurser som finns, inte leta efter några ”tårtätande och champagne drickande kollegor”, och jag känner att jag fick svar på det jag ville och jag upplever inte att någon hamnade i en utsatt position p.g.a. denna uppsats.

Jag känner att jag skulle kunna göra mer med detta material och att det blev en hel del ”spill-over” t.ex. hur respondenterna själva ser på sin roll som stödjare och hur mycket av arbetsuppgifterna som var kopplade till den stödjande funktionen. Jag fick väldigt varierade svar där och undrar nu varför. Det hade varit spännande med ett genusperspektiv för att analysera hur arbetsuppgifterna är fördelade också. En respondent föreslog också att jag skulle skriva mer om bara ensamkommande barn och tycker inte att det skrivs tillräckligt om hur det på Migrationsverket arbetar med barnen.

Förutom de två mönster jag redan nämnt, **tid** och att **beslutet fattades av någon annan än stödjaren** så är jag nöjd med att jag tog med makt perspektivet. Jag ville belysa den ojämna relation som så ofta råder mellan klienter och professionella och också påtala maktens komplexitet. Jag gör inte anspråk på att ha tagit med allt det finns alltid mer man kan ta med. Jag vill också säga att jag inte glömt de asylsökande klienterna, men som jag skrev inledningsvis så ville jag ha en klar professionell infallsvinkel denna gång. Jag är också medveten att de stödjande insatser som respondenterna beskriver i denna uppsats kan upplevas annorlunda från de asylsökandes perspektiv. Det finns två böcker skrivna av Sanna Vestin⁸⁴ som beskriver asylsökandens upplevelser av avvisingar och där skildras en helt annan bild än den jag har fått som det också skulle vara intressant att titta närmare på.

⁸⁴ Flyktingboken, 2002 och Flyktingfällan, 2006

Litteraturförteckning

Tryckt källor

Ahmadi, Nader (red)(2003): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyrelse.

Al-Baldawi, 2003: *Migration och familjestruktur*. I Ahmadi, Nader (red)(2003): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyrelse.

Allwood, Carl Martin/ Franzén, Elsie C (Red)(2000): *Tvärkulturella möten: en grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och kultur

Billqvist, Leila (1999); *Rummet, mötet och ritualerna*. Göteborg: Kompendiet.

Bravo & Lönnback, 2003: *Invandringskrisen eller det förlorade paradiset*. I Ahmadi, Nader (red)(2003): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyrelse.

Denscombe.M.(2000) *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Dunér, Anna & Nordström, Monica (2005); *Biståndshandläggningens villkor och dilemman – inom äldre och handikappomsorg*. Lund: Studentlitteratur.

Foucault, Michel (1993): *Övervakning och straff. Fängelsets födelse*. Lund: Arkiv förlag.

M.Holme& B. Krohn Solvang (1997) *Forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

A. Korpi & A. Lüpbert (2006) *Samarbete mellan barnavårdscentralen och socialtjänsten*. C-uppsats vid institutionen för Socialt arbete, Göteborg

Kvale (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, S.& Lilja, J.& Mannheimer, K. (2005); *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Nyberg, Eva, 2000; *Barnfamiljers migration – uppbrott och förändring*. I Allwood, Carl Martin/ Franzén, Elsie C (Red)(2000): *Tvärkulturella möten: en grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och kultur

Pettersson, Ulla (2000); *Etik och socialtjänst*. i *Etik och socialtjänst* av Ulla Pettersson. Stockholm: Gothia.

Schierenbeck, Isabell (2003); *Bakom välfärdsstatens dörrar*. Umeå: Boréa.

Skau, Grete Marie (2001); *Mellan makt och hjälp: Förhållandet mellan klient och hjälpare i ett samhällsvetenskapligt perspektiv*. Stockholm: Liber

C. Svenning (2003) *Metodboken*. Lorentz Förlag

T: Thurén (1991) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Liber.

Elektroniska källor

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Makt>

www.migrationsverket.se

www.lagen.nu

www.lagrummet.se

www.un.org

Bilaga 1

Intervjuguide

1. Vad har du för position här på migrationsverket?
2. Vad innebär det för arbetsuppgifter?
3. Vad har du för utbildning?
4. Vad har du för utbildning i att stödja människor i utsatta situationer?
5. Finns det någon utbildning att få här på migrationsverket i att stödja människor i utsatta situationer?
6. Har du någon annan erfarenhet som kan hjälpa dig som stödjare?
7. Hur ser du på din roll som stödjare?
8. Hur mycket av dina arbetsuppgifter anser du vara kopplade till rollen som stödjare?
9. Hur ser du på det ”dubbla uppdraget” – som myndighetsutövare och stödjare? Fördelar – nackdelar?
10. Tycker du att man kan stödja samtidigt som man har en myndighetsutövande roll?
11. Vad finns det för stöd när man har fått nej på sin ansökan och skall avvisas?
12. Vad räknar du som stöd?
13. Har du en relation till de personer du skall stödja sedan tidigare?

14. Hur mycket tid har du på dig och hur mycket tid kan du lägga ner på din roll som stödjare?
15. Tycker du att du hinner med dina stödjande uppgifter?
16. Är det något som du vill ändra på i din stödjande roll?
17. Hur ser stödet ut, (som migrationsverket erbjuder till en individ som har fått avslag på sin ansökan och måste lämna landet)?
18. Vad innebär - - -, vad består det av?
19. Hur mycket tid/resurser kan du lägga ner på det?
20. Känner du att du har tillräckliga kunskaper för att erbjuda detta stöd?
22. Om du känner att personen/familjen som du möter behöver ett annat stöd än det du kan erbjuda finns det möjligheter för dig att "skicka" dem vidare till någon annan som kan erbjuda detta stöd som du finner att det finns behov av? (Eller är du sista anhalten?)
23. Finns det något annat stöd tillgängligt för den som har fått avslag förutom det som ni kan erbjuda? (På eller utanför migrationsverket?)
24. Är stödet någonting man måste fråga efter eller erbjuds det till alla?
25. Upplever du att alla vill ha de stöd som erbjuds? Om inte – Varför? (Kanske går att koppla till fråga 9).
26. Är det något som du vill tillägga eller du tycker att jag har missat att fråga?

